

شارلمانی

عبدال... جعفری

نویسنده: دیل اوا گلفند

مترجم: رضا علیزاده

ناشر: ققنوس، چاپ اول، ۱۳۹۰، ۱۱۲ صفحه

«رهبران جهان باستان» نام مجموعه کتاب‌هایی است که «انتشارات ققنوس» منتشر کرده و هر جلد آن به یکی از رهبران جهان قدیم اختصاص دارد: از جمله ارسطو، توسیدید، سقراط، ژولیوس سزار، رامسس دوم، اسکندر مقدونی، کنفوسیوس، حمورابی، خشایارشا و شارلمانی. این مجموعه در سال گذشته در جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد به‌عنوان کتاب‌های برتر معرفی شد. از آنجا که معرفی مشروح یک‌یک این کتاب‌ها در «جوانه» ممکن نیست، در این‌جا تنها یکی از آن‌ها، یعنی کتاب «شارلمانی» را که شخصیتی کمتر شناخته شده است، به‌طور مشروح معرفی می‌کنیم. نخست به اختصار ببینیم که به قول معروف «شارلمانی» که بود و چه کرد؟»

شارلمانی (۸۱۴-۷۴۸ م) فرزند پپین، امپراتور فرانک‌ها بود و فرانک‌ها اقوامی بودند که کشور فرانسه را به‌وجود آوردند. وقتی شارلمانی جانشین پدرش شد، به سراسر اروپا لشکر کشید و قلمرو خود را گسترش داد. آن‌گاه هنگامی که به درخواست پاپ لئونی سوم، در سال ۸۰۰ میلادی، ایتالیا را هم تصرف کرد، در حضور پاپ تاج امپراتوری مقدس روم را بر سر گذاشت. شارلمانی در واقع با

این کار «امپراتوری مقدس روم» را تأسیس کرد. وی اروپا را متحد کرد و دین مسیحیت را بیش از پیش گسترش داد. مردی فرهنگ‌دوست و با دیانت بود. شهر «آخن» در آلمان کنونی را که زادگاه و مرکز حکومت وی بود، به شهری آباد تبدیل کرد و با دعوت از معماران و هنرمندان بناهای باشکوهی در آن ساخت. با این همه، شارلمانی مردی جبار بود، به طوری که یک بار دستور داد حدود ۴۵۰۰ اسیر را یکجا سر ببرند! این پادشاه معاصر **هارون الرشید** بود. از این رو او را چندان نمی‌توان متعلق به جهان باستان دانست. زیرا حداقل برای ما ایرانیان، دوران باستان به دوره‌های پیش از اسلام گفته می‌شود، در حالی که وی نزدیک به دو قرن پس از اسلام می‌زیست. به هر حال، میان هارون الرشید و شارلمانی روابطی هم برقرار بود و بین آن دو سفیر نیز مبادله شد.

شارلمانی

یکی از رهبران بزرگ جهان است که قضاوت‌های متفاوتی درباره او وجود دارد. فرزند پیین بود. اما بهتر است بگوییم او نوه شارل مارتل بود، شارل مارتل همان است که در تاریخ جنگ‌های میان مسیحیان و مسلمانان اسپانیا شهرت دارد

حال برگردیم به کتاب حاضر از این کتاب حدود ۱۰۰ صفحه به شرح

زندگی و جلوه‌های شخصیتی و اقدامات شارلمانی اختصاص دارد و بقیه را گاه‌شمار، کتاب‌شناسی، منابع اینترنتی و نمایه تشکیل می‌دهد. بخش‌هایی که به زندگی شارلمانی مربوط می‌شوند عبارت‌اند از: «درباره رهبری» که پیشگفتاری است به قلم آرتور م شلزینگر. متأسفانه جایگاه شلزینگر در کتاب مشخص نشده است، ولی می‌توان احتمال داد که «ویراستار مجموعه» بوده است. زیرا این پیشگفتار در همه کتاب‌های مجموعه آمده است. عنوان بقیه بخش‌ها چنین است: امپراتور روم مقدس؛ فرانک‌ها و نخستین کارولژیان؛ مردی متمایز؛ شاه سلحشور؛ اصلاحات و نوزایی؛ میراث شارلمانی.

نوشته شلزینگر پیرامون موضوع «رهبری و رهبران» است و صرف‌نظر از خود کتاب، مقاله‌ای خواندنی و تأمل برانگیز محسوب می‌شود. وی می‌نویسد: «هیچ راه مطمئنی وجود ندارد که بشود پیش‌بینی کرد چه کسی رهبری نیک خواهد بود و چه کسی رهبری پلید. اما نگاهی به مجموعه مردان و زنانی از رهبران جهان باستان، برخی سنجه‌های مفید را ارائه می‌دهد. برای مثال، یکی از سنجه‌ها این است که آیا رهبران با استفاده از زور رهبری می‌کنند یا با استفاده از مجاب کردن، دستور دادن یا راضی کردن.

به هر حال، شارلمانی یکی از رهبران بزرگ جهان است که قضاوت‌های متفاوتی درباره او وجود دارد. گفتیم شارلمانی فرزند پیین بود. اما بهتر است بگوییم او نوه شارل مارتل بود، شارل مارتل همان است که در تاریخ جنگ‌های میان مسیحیان و مسلمانان اسپانیا شهرت دارد. او در جنگ تور با **عبدالرحمن**، حاکم اندلس (اسپانیا)، توانست لشکریان او را متوقف کند و اجازه ندهد مسلمانان قلمرو بیشتری از اروپا را تصرف کنند. به همین دلیل

اروپاییان مسیحی او را به اصطلاح یکی از ناجیان اروپا در تاریخ این قاره به حساب می‌آورند.

امتیاز دیگر
شارلمانی فرهیختگی
او بود. به اهمیت دانش و
دانش‌آموزی واقف بود و این
را از پدر و مادرش یاد
گرفته بود

مردی متمایز

جرجی زیدان، نویسندهٔ عرب، رمانی با عنوان «شارل و عبدالرحمن» نوشته و در آن شارلمانی را «مردی متمایز» دانسته است. چرا؟ زیرا او از خردسالی ویژگی‌هایی داشت و در بزرگی هم ویژگی‌های دیگری پیدا کرد که در مجموع سبب شد بیشتر مورخان او را بزرگ‌ترین پادشاه قرون وسطا بدانند. شارلمانی هنوز ۱۰ سال نداشت که همراه پدرش به سفرهای جنگی می‌رفت. ۱۰ سال داشت که به ولایتعهدی رسید و سرانجام در ۲۹ سالگی شاه شد. به این‌ها باید پای‌بندی او به دیانت مسیح و رعایت شعائر آن را هم اضافه کرد. امتیاز دیگر شارلمانی فرهیختگی او بود. به اهمیت دانش و دانش‌آموزی واقف بود و این را از پدر و مادرش یاد گرفته بود. به همین سبب مراقب بود فرزندانش خوب تحصیل کنند. اینهارت که در دستگاه شارلمانی می‌زیست و زندگی‌نامهٔ او را نوشته است، نقل می‌کند: «شارلمانی اصرار داشت که هم پسران و هم دخترانش علوم مقدماتی شامل چهار عمل اصلی، هندسه، نجوم، موسیقی و زبان و ادبیات لاتین را بیاموزند» (۴۸).

از این مهم‌تر آنکه وی تحصیل علم را در میان رعایای خود نیز ترویج می‌کرد. جالب است که علی‌رغم این همه فرهیختگی، شارلمانی نمی‌توانست بنویسد. نکتهٔ دیگر این که باوجود مسیحی و مؤمن بودن، چهار پنج همسر و شاید هم بیشتر داشت. از سوی دیگر اجازه نداد دخترانش ازدواج کنند و آن‌ها تا آخر عمر بدون همسر ماندند. این صفات و رفتارهای شارلمانی باعث شد تا از او تصویری پر از تناقض در تاریخ ثبت شود.

اصلاحات و نوزایی

شارلمانی را باید یکی از اصلاحگران بزرگ اروپا و در واقع یکی از احیاگران اروپا در قرون وسطا دانست. امپراتوری فروپاشیدهٔ روم پس از چهار قرن به‌دست او احیا شد و ساختارهای اجتماعی و نهادهای مدنی، همچون دستگاه قانون و آموزش دائمی، بازسازی شد. همچنین، نظام حکومتی متحول گردید و فرهنگ گسترش یافت. به‌طوری که به‌نظر نویسندهٔ این کتاب، همین اقدامات او چشم‌انداز وقوع رنسانس بزرگ قرن پانزدهم اروپا را ترسیم کرد.

نویسندهٔ کتاب، **اوا گلفند**، تأکید می‌کند: «شاید مهم‌ترین دستاوردهای شارلمانی - و به ظن قوی ماندگارترین آن‌ها - احیای مجدد آموزش و پرورش بوده است؛ به‌طوری که

مدرسهٔ او در آخن به سرمشقی برای عالمان تبدیل شد» (۷۶). شارلمانی ۴۵ سال پادشاهی کرد و در ۷۲ سالگی بر اثر بیماری درگذشت. مردی که همهٔ عمر را در جنگ، گسترش فرهنگ و ترویج دین مسیح گذرانده بود، از خود میراث بزرگی به جا گذاشت. میراث او چه بود؟ اروپای یکپارچه. نویسنده در صفحات پایانی کتاب می‌نویسد: «اگرچه امپراتوری شارلمانی با مرگ او در سرایشی زوال افتاد، اما میراث او تا به روزگار فعلی پابرجا و بی‌همتاست. اقدام او برای متحد کردن قبایل و فرهنگ‌های اروپا، در کنار تعهد او به نگهداری نسخه‌های خطی و تحصیلی، اروپا را به سوی سپیده دم تمدنش سوق داد.» (۹۹).

در پایان خاطرنشان می‌سازد، مجموعه کتاب‌های «رهبران جهان باستان» از نشر «ققنوس»، کاری ارزشمند است که به‌ویژه می‌تواند برای دبیران تاریخ قابل استفاده باشد. ترجمه‌ها روان و بدون دست‌انداز هستند و برای خوانندهٔ عادی و از جمله دانش‌آموزان سال‌های راهنمایی و متوسطه به خوبی قابل فهم‌اند. لذا کتاب‌های مناسبی برای نگهداری در کتابخانهٔ مدرسه محسوب می‌شوند.

از بیان این انتقاد هم نباید خودداری کنیم که سه ضمیمهٔ پایانی کتاب شامل کتاب‌شناسی، برای مطالعهٔ بیشتر و منابع اینترنتی، هر سه به زبان انگلیسی هستند که می‌توان گفت برای قریب به اتفاق خوانندگان بی‌استفاده است. ناشر و مترجمان خودشان می‌توانستند تعدادی منبع مناسب را در زبان فارسی بیابند و آن‌ها را جایگزین این فهرست‌های انگلیسی کنند. بی‌شک این بر حسن کار می‌افزود.

